

FILOSOFIECAFÉ
DEVENTER,
4 SEPTEMBER 2025

OVER 'LEUGENTJE
OM BESTWIL'.

DOOR TREES SCHOPMAN

DE SPIEGEL – FILOSOFISCHE PRAKTIJK
DEVENTER

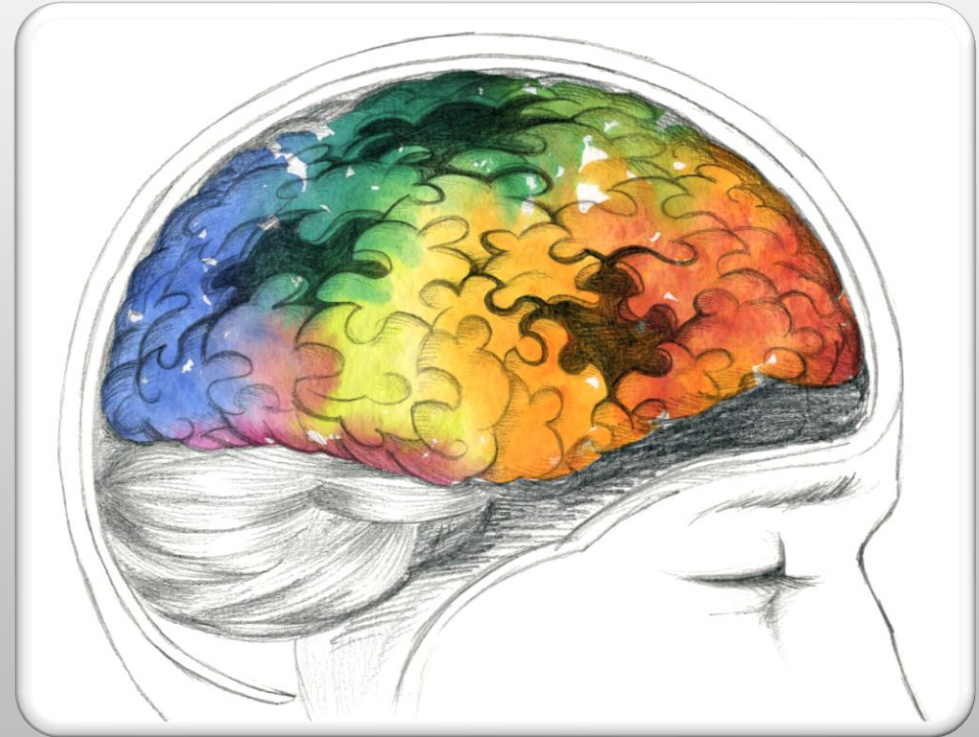
WWW.FILOSOFISCHEPRAKTIJKDEVENTER.NL

NIEUWE LOCATIE, NIEUWE HUISREGELS!

- THEATER FAZANT- KLEINSCHALIG – MUZIEK- THEATER – LEZINGEN...EN ONS FILOSOFIECAFÉ
- PATRICIA IS ONZE GASTVROUW EN DE KAT MAG DE DEUR NIET UIT!
- ER IS INLOOP VANAF 19.30. JE WORDT VERWELKOMD MET EEN EERSTE GRATIS KOPJE KOFFIE OF THEE (ZIT BIJ ZAALHUUR IN) OVERIGE DRANKJES ZIJN VOOR EIGEN REKENING!
- ER IS PAUZE ROND 21:00 UUR (HELP EVEN MEE RUIMTE VRIJ MAKEN DOOR DE EERSTE 10 STOELN VOOR DE BAR OP TE STAPELEN EN NA DE PAUZE WEER TERUG TE ZETTEN), EN ER IS EEN BESLOTEN TUIN HIERACHTER (TOEGANG NAAST DE BAR) WAAR JE EVENTUEEL KUNT ROKEN.
- TIJDENS DE PAUZE VERSCHIJNT EEN PAUZEDIA MET EEN QR CODE. MOCHT JE JE VRIJE GIFT WAARMEE JE TOEGANG KREEG TOT DIT CAFÉ WILLEN VERHOGEN? DAT KAN VIA DE DONATIEPAGINA WAAR DE QR CODE NAAR VERWIJST.
- WE RONDEN AF ROND 22:00 UUR. JE MAG NOG EVEN NABORRELEN EN NAKLETSEN. MAAR 23.00 UUR **UITERLIJK** MOETEN WE ECHT ALLEMAAL WEG ZIJN IVM RUST VOOR ONZE GASTVROUW EN HAAR FAMILIE.
- OH JA.....DE WC IS BIJ DE GARDEROBE!
- EN DE NIEUWE FILOSOFIECURSUSSEN STARTEN LAATSTE WEEK SEPTEMBER EN EERSTE WEEK OKTOBER!

ASSOCIATIERONDE

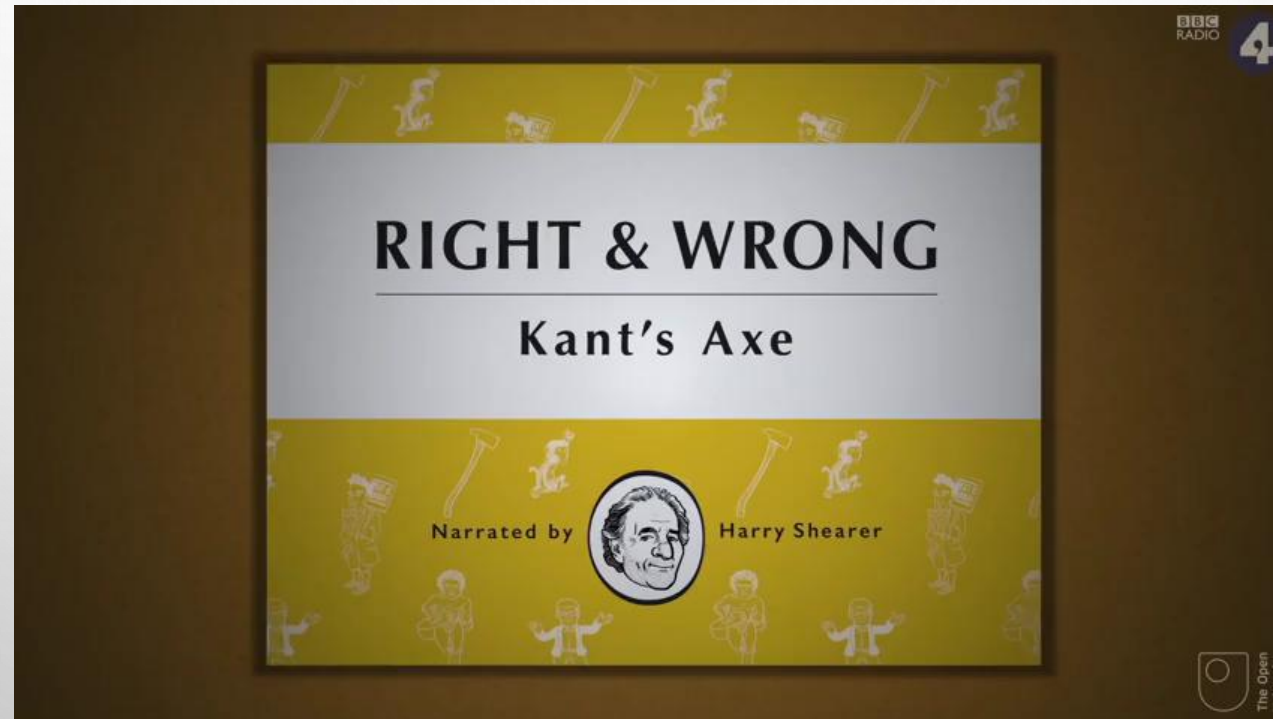
- WIE LIEGT ER WEL EENS?
- WAAROVER LIEG JE DAN?
- ZIJN ER DINGEN WAAROVER JE NOOIT ZOU LIEGEN?
- WAT MAAKT DAT JE WEL OF NIET LIEGT?
- HOE ERG VIND JE HET DAT EEN ANDER TEGEN JOU LIEGT?
- WAT MAAKT EEN LEUGEN VOOR JOU ACCEPTABEL?
- VALT HET LEUGENTJE OM BESTWIL ONDER DE CATEGORIE 'LIEGEN' OF IS HET EEN APARTE CATEGORIE?

A person wearing a dark, textured suit jacket is shown from the chest down. Their hands are clasped behind their back. The background is a solid dark grey. Numerous translucent, realistic-looking bubbles of various sizes are scattered throughout the scene, some overlapping the person's suit and hands. The overall mood is contemplative and somewhat surreal.

IS LIEGEN ALTIJD VERWERPELIJK?

KANT, LEUGENTJE OM BESTWIL

VERANDERT DE WERKELIJKHEID ALS JE LIEGT?

- NEE!
- WAAROM ZOU JE DAN NIET MOGEN LIEGEN?
- JA!
- HOE VERANDERT DE WERKELIJKHEID DAN DOOR HET LIEGEN?
- ALS DE WERKELIJKHEID EEN GEDEELDE RUIMTE/REALITEIT IS, MAG JE DAN LIEGEN ALS LIEGEN DE WERKELIJKHEID VERANDERT?

WAT IS DE WERKELIJKHEID EIGENLIJK?

- DE WERKELIJKHEID IS REALITEIT, IS 'DAT WAT IS'.
- IS HET DE REALITEIT ZOALS **JIJ** DIE WAARNEEMT EN BELEEFST?
- IS HET DE REALITEIT ZOALS **WIJ** DIE WAARNEMEN EN BELEVEN?
- IS HET DE REALITEIT ZOALS **WETENSCHAP** VIA BEWEZEN HYPOTHESES VASTSTELT?
- BEPAALT DE **MACHTIGSTE** WAT DE REALITEIT IS? (TRUMP, POETIN, ENZ. JIJ MISSCHIEN?)

MACHT

- ALS ER MACHT MEE GEMOEID IS WAT WEL OF NIET ALS REALITEIT WORDT ERKEND...
- MAG LIEGEN DAN NOG WEL, OF IS HET DAN MACHTSMISBRUIK?
- HOE ZIT HET MET DE ONMACHTIGEN? KAN DIE NIET LIEGEN OMDAT DIT BIJ DE MACHT BEHOORT, OF IS HET JUIST EEN MACHTSMIDDEL VAN DE ONMACHTIGE?

??????

- IS LIEGEN ALTIJD VERWERPELIJK?
- VERANDERT LIEGEN DE WERKELIJKHEID?
- IS LIEGEN GEBONDEN AAN MACHT EN MIDDELEN? OF KAN IEDEREEN HET IN GELIJKE MATE GEBRUIKEN?

DE SPIEGEL
Filosofische
praktijk Deventer

FILOSOOF
Trees Schopman
Initiatiefnemer van
Filosoferen-in-
Deventer.nl

**INSPIRATIE-
BRONNEN**
Natuur
Mens
het AL

ORGANISEERT
Filosofiecafé
Filosofie cursus
Filosofie op
verzoek

**Graaf
in je binnenste.
Daar is de bron van
het goede...**
(Marcus Aurelius
121-180)

Op zoek naar
jouw en mijn
'eigen-wijsheid'.

Vind inspiratie op
WWW.DESPIEGEL.NL

**FILOSOFEREN
IN
DEVENTER**

**FILOSOOFIE
CAFÉ**
maandelijks 1e
donderdagavond
in 'Te hemel'

**FILOSOOFIE
OP VERZOEK**
o.a. coaching,
workshop,
lezing...

**FILOSOOFIE
CURSUSSEN**
o.a. levenskunst,
verbinding,
ethiek...

DENKEN
Is de ziel die met
zichzelf praat!
(Socrates
469-399 v Chr)

**SEPTEMBER
tot en met
APRIL**

BEKIJK HET AANBOD OP
FILOSOFERENINDEVENTER.NL

**De filosofie cursussen:
Levenskunst / verbindingkunst/
ethiek / kunst van ouder
worden ....
starten laatste week
september en eerste week
oktober**

PAUZE

HEB JE JE VRIJE GIFT
VOOR DIT FILOSOFIECAFÉ
NOG NIET BETAALD?

SCAN ME

DAN KUN JE DAT
HIER ALSNOG DOEN
DOOR DE QR CODE
TE SCANNEN
MET DE CAMERA APP VAN JE MOBIEL.

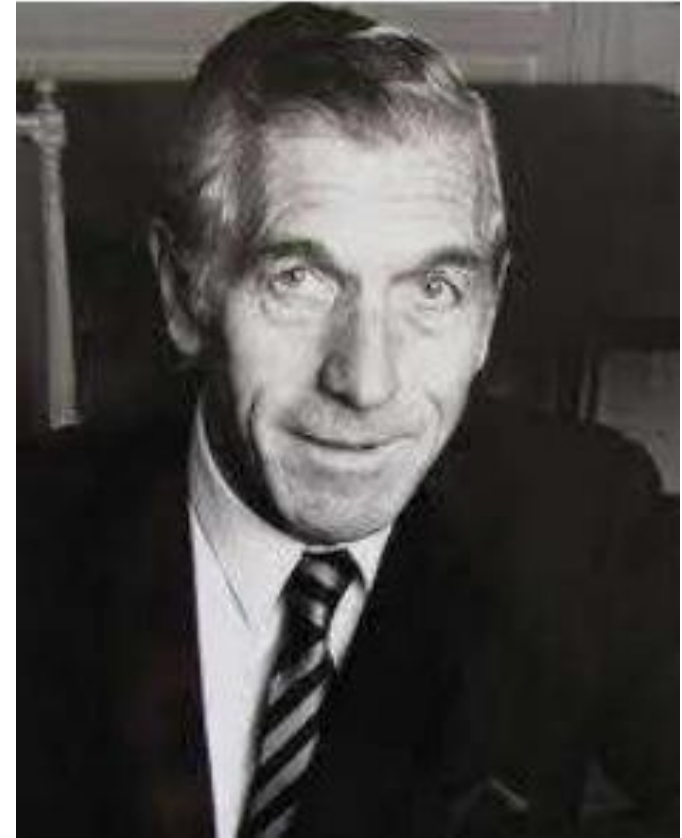
??????

- IS LIEGEN ALTIJD VERWERPELIJK?
- VERANDERT LIEGEN DE WERKELIJKHEID?
- IS LIEGEN GEBONDEN AAN MACHT EN MIDDELEN? OF KAN IEDEREEN HET IN GELIJKE MATE GEBRUIKEN?

PAUL WAZLAWICK (1921 – 2007)

- KUN JE EIGENLIJK WEL 'LIEGEN'? / BESTAAT 'DE LEUGEN' WEL?
- **COMMUNICATIE IS MEER DAN ENKEL DE WOORDEN**
  - **DIGITALE TAAL:** OVEREENGEKOMEN AAN REGELS ONDERWORPEN TAAL, ONTSTAAN VANUIT GESCHIEDENIS
  - **ANALOGUE TAAL:** NIET OVEREENGEKOMEN SPONTANE UITINGEN, IN HET HIER EN NU.
- **HET IS ONMOGELIJK OM NIET TE COMMUNICEREN.**
ALLES WAT JE DOET, OOK 'NIETS' DOEN, HEEFT INVLOED. IEDER GEDRAG IS EEN VORM VAN COMMUNICATIE. OMDAT ER NIET ZOIETS BESTAAT ALS ANTI-GEDRAG, IS HET ONMOGELIJK OM NIET TE COMMUNICEREN.
- **IEDERE COMMUNICATIE BEZIT EEN INHOUDS- EN BETREKKINGSASPECT. LAATSTGENOEMDE CLASSIFICEERT DE EERSTE EN IS DAARMEE DUS EEN METACOMMUNICATIE.**
NAAST DE INHOUD VAN EEN INTERACTIE SPEELT OOK ALTIJD DE RELATIE TUSSEN DE PERSONEN IN DE COMMUNICATIE EEN ROL. ALS DEZE GOED IS DAN IS ER MEER WEDERZIJDIG BEGRIP EN DAT HEEFT INVLOED OP DE INHOUD.
- OF IS LIEGEN HET CREËREN VAN EEN NIEUWE WERKELIJKHEID DIE JE OPLEGT AAN DE ANDER?

JÜRGEN HABERMAS (1929-)

- ZIJN HOOFDWERK: “**THEORIE DES KOMMUNIKATIVEN HANDELNS**” (1981) IS OMVATTEND RAAMWERK DAT FUNDAMENTEN LEGT VOOR EEN MEER INCLUSIEVE EN RATIONELE VORM VAN MAATSCHAPPELIJKE DIALOOG.
- **COMMUNICATIEF HANDELEN:** DE KERN VAN ONS SOCIALE LEVEN LIGT IN HET VERMOGEN TOT COMMUNICATIEF HANDELEN,
- DIT IS EEN PROCES WAARBIJ INDIVIDUEN STREVEN NAAR WEDERZIJDIG BEGRIP EN OVEREENSTEMMING DOOR MIDDEL VAN DIALOOG.
- DIT IN TEGENSTELLING TOT STRATEGISCH HANDELEN, WAARBIJ DE FOCUS LIGT OP HET BEREIKEN VAN EIGEN DOELEN, SOMS TEN KOSTE VAN ANDEREN.
- COMMUNICATIEF HANDELEN IS GERICHT OP HET BEREIKEN VAN CONSENSUS EN VEREIST DAT DE DEELNEMERS KRITISCH EN OPENSTAAN VOOR DE ARGUMENTEN VAN ANDEREN.
- HERKENBAAR?

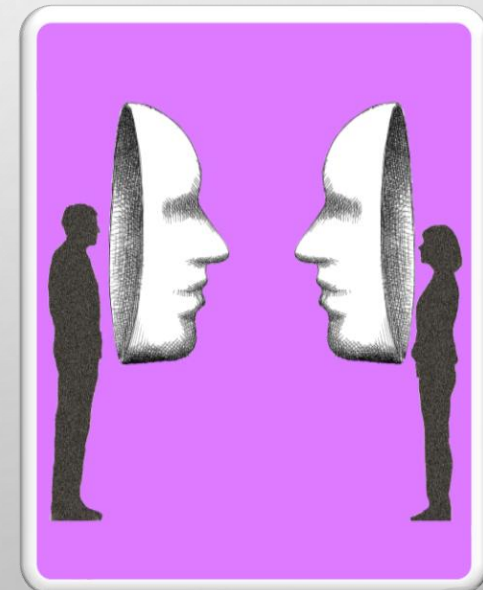
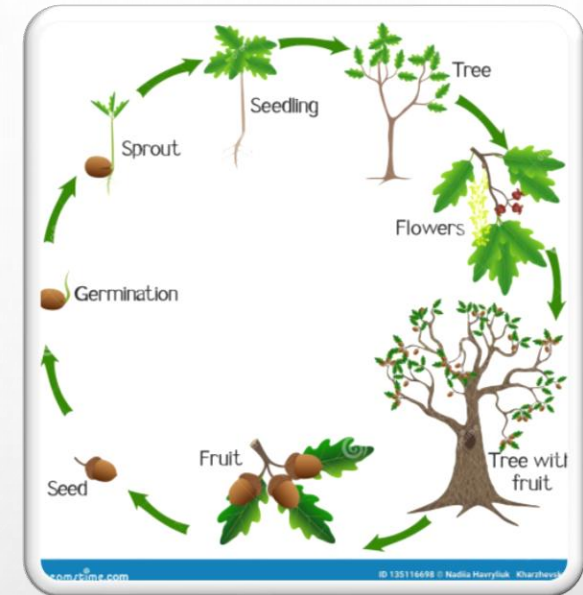
KARL KRAUS,
OOSTENRIJKS SCHRIJVER
EN DICHTER (1874 - 1936)

- **EEN ANDER GELUID DAN HABERMAS:**
- **EEN LEUGENTJE OM BESTWIL IS ALTIJD VERGEEFLIJK. WIE ECHTER ZONDER NOODZAAK DE WAARHEID ZEGT, VERDIENT GEEN TOEGEEFLIJKHEID.**
- **WAAR DOET DEZE UITSPRAAK JE AAN DENKEN?**

LAKMOESPROEF: VERLANGEN

- VOLGENS ARISTOTELES IS HET EEN NATUURLIJKE DRANG VAN ELK ORGANISME OM TE STREVEN NAAR OPTIMALISATIE / HET BEST MOGELIJKE - DE VOLLEDIGE ONTPLOOIING.
- WETEN WAT JOU GELUKKIG MAAKT EN DAARBIJ HET VERLANGEN NAAR DIT GELUK IS DE DRIJVENDE KRACHT VAN OPTIMALISATIE VAN JEZELF EN DE WERELD.
- GEEFT EEN LEUGENTJE OM BESTWIL/MASKERINGSGEDRAG JOU EEN GOED GEVOEL/EEN GEVOEL VAN GELUK?
- IS EEN WERELD DIE ZICH GEMAKKELIJK EN VAAK BEDIENT VAN EEN LEUGENTJE OM BESTWIL EEN WERELD WAAR JE NAAR VERLANGT?
- WAT ZEGT DIT OVER DE HUIDIGE SITUATIE IN DE WERELD?
- IS HET MOGELIJK HET ANDERS TE DOEN, OF IS LIEGEN EEN NOODZAKELIJK KWAAD?

KANTTEKENINGEN VAN ANDERE DENKERS ...

- **IMMANUEL KANT (1724–1804)** –LIEGEN IS ALTIJD VERKEERD IS, OOK ALS HET EEN "LEUGENTJE OM BESTWIL" LIJKT. DE CATEGORISCHE IMPERATIEF ZEGT DAT JE ALLEEN ZO MAG HANDELEN DAT JOUW REGEL EEN ALGEMENE WET ZOU KUNNEN ZIJN. ALS IEDEREEN MAG LIEGEN VOOR HET GOEDE DOEL, VERLIEST WAARHEID HAAR BETEKENIS EN VERTROUWEN STORT IN.
- **ARISTOTELES (384–322 V.CHR.)** – ARISTOTELES DENKT IN TERMEN VAN DEUGD EN MAAT HOUDEN. WAARHEID VERTELLEN IS EEN DEUGD, MAAR DE JUISTE HOUDING EN INTENTIE TELLEN OOK. EEN LEUGENTJE KAN DUS GEOORLOOFD ZIJN ALS HET VOORTKOMT UIT VRIENDELIJKHEID, TACT OF COMPASSIE. HIJ ZOU WAARSCHIJNLIJK ZEGGEN: ALS JE OMA EEN ZELFGEBREIDE TRUI GEEFT EN JE VINDT DIE LELIJK, IS HET VRIENDELIJKER OM NIET BOTWEG DE WAARHEID TE ZEGGEN.
- **AUGUSTINUS (354–430)** – AUGUSTINUS WAS STRENG: LIEGEN IS ALTIJD ZONDIG, OOK ALS HET LIJKT TE BESCHERMEN OF TE HELPEN. ALLEEN DE WAARHEID BRENGT DE MENS DICHTER BIJ GOD. ZELFS EEN "ONSCHULDIG" LEUGENTJE SCHAADT DE ZIEL EN KAN LEIDEN TOT GROTER KWAAD.
- **JOHN STUART MILL (1806–1873)** – MILL KIJKT NAAR DE GEVOLGEN VAN EEN LEUGEN. EEN LEUGENTJE OM BESTWIL KAN GERECHTVAARDIGD ZIJN ALS HET MEER GELUK EN MINDER LEED VEROORZAAKT. BIJVOORBEELD: IEMAND TROOSTEN MET EEN BEMOEDIGENDE ONWAARHEID KAN MOREEL BETER ZIJN DAN DE RAUWE WAARHEID ZEGGEN.
- **HANNAH ARENDT (1906–1975)** – ARENDT BENADRUKT DAT IN DE POLITIEK LIEGEN VAAK WORDT INGEZET EN DAT DIT GEVAARLIJK IS VOOR VERTROUWEN EN SAMENLEVEN. MAAR ZE ZAG OOK DAT IN HET PERSOONLIJKE DOMEIN EEN LEUGENTJE UIT MEDEMENSELIJKHEID SOMS ONVERMIJDELIJK IS.
- **VEEL HEDENDAAGSE ETHICI** NEMEN EEN MEER PRAGMATISCHE POSITIE: SOMS KAN EEN LEUGENTJE OM BESTWIL RELATIONELE ZORG TONEN. TOCH IS ER GEVAAR VOOR INSTRUMENTALISEREN VAN DE ANDER: ALS JE VOOR IEMAND BESLIST WAT HIJ/ZIJ MAG WETEN, ONTNEEM JE DIEGENE OOK AUTONOMIE.

AFRONDING...JE LAATSTE 'ZEGJE'!

- ??????????????

SEE YOU

NEXT TIME

FILOSOFIECAFÉ DEVENTER – DE EERSTE DONDERDAGAVOND VAN DE MAAND.

WIL JE OP DE HOOGTE BLIJVEN?
SCHRIJF JE IN VOOR DE NIEUWSBRIEF
VIA DE SITE FILOSOFERENINDEVENTER.NL!

DANK VOOR JE BIJDRAGE!